HIỆN TRẠNG NGUỒN TÀI LIỆU NỘI SINH TẠI THƯ VIỆN TRƯỜNG ĐẠI HỌC HOA LƯ

Nguyễn Thị Thảo, Lê Thị Tuyết Nhung

Trường Đại học Hoa Lư

Mở đầu

Trường Đại học Hoa Lư là trường đại học công lập duy nhất trên địa bàn tỉnh Ninh Bình. Ngày 09/4/2007, Đại học Hoa Lư được thành lập theo Quyết định số 407QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ. Từ năm 2015, Trường Đại học Hoa Lư chuyển từ hình thức đào tạo theo niên chế sang hình thức đào tạo theo học chế tín chỉ. Việc mở rộng ngành nghề và loại hình đào tạo được Trường tiến hành theo định hướng đa cấp, đa ngành, đa hệ nhằm từng bước đáp ứng nhu cầu nhân lực cho sự nghiệp phát triển kinh tế-xã hội của địa phương.

Trong quá trình hoạt động đào tạo và nghiên cứu khoa học, Trường Đại học Hoa Lư đã tạo ra một khối lượng tài liệu có giá trị, một nguồn thông tin hữu ích được đông đảo người dùng tin quan tâm, phục vụ đắc lực cho hoạt động giảng dạy, học tập và nghiên cứu khoa học của cán bộ, giảng viên, sinh viên trong trường, đó là tài liệu nội sinh. Tài liệu nội sinh của Thư viện trường Đại học Hoa Lư bao là nguồn thông tin rất có giá trị, phản ánh đầy đủ, có hệ thống về các thành tựu, tiềm lực cũng như hướng phát triển của Nhà trường và được lưu giữ tại Thư viện theo quy định.

"*Tài liệu nội sinh* là những tài liệu được hình thành trong quá trình hoạt động khoa học kỹ thuật, sản xuất, quản lý, nghiên cứu, học tập của các cơ quan, tổ chức, xí nghiệp, viện nghiên cứu, trường đại học,… Tài liệu nội sinh phản ánh đầy đủ, có hệ thống về các thành tựu, tiềm lực cũng như hướng phát triển của những đơn vị này và thường được lưu giữ ở các thư viện và trung tâm thông tin của đơn vị đó" [2].

Theo tính chất của quá trình tạo ra nguồn tin nội sinh của trường đại học, có thể chia thành 3 nhóm:

- *Nguồn tin phản ánh các kết quả hoạt động học tập đào tạo* gồm các luận án, luận văn, các kết luận khoa học, các tư liệu điền dã, các tư liệu điều tra, các hồ sơ thí nghiệm, các chương trình đào tạo, giáo trình, đề cương bài giảng,…

- *Nguồn tin phản ánh kết quả nghiên cứu khoa học* gồm các báo cáo kết quả nghiên cứu khoa học, các tư liệu trung gian được tạo nên từ việc triển khai các chương trình, các đề tài nghiên cứu khoa học, đề án, dự án sản xuất thử, các báo cáo khoa học, các kỷ yếu hội nghị, hội thảo,…

- *Nguồn tin phản ánh tiềm lực đào tạo và nghiên cứu khoa học* bao gồm các tài liệu về cơ cấu, quy mô, trình độ đào tạo, nguồn nhân lực khoa học, cơ sở vật chất kỹ thuật để triển khai các hoạt động đào tạo, nghiên cứu khoa học, các thông tin phản ánh định hướng phát triển của nhà trường.

Các loại tài liệu nội sinh đã được thu thập tại Thư viện Đại học Hoa Lư gồm: luận án tiến sỹ, luận văn thạc sỹ, khoá luận tốt nghiệp đại học, báo cáo nghiệm thu kết quả nghiên cứu khoa học của giảng viên và sinh viên, tập bài giảng của giảng viên.

Như vậy, trên thực tế nguồn tài liệu nội sinh tại trường khá phong phú về thể loại và số lượng bản. Do đó, để đáp ứng được nhu cầu tin và sử dụng có hiệu quả nguồn tài liệu này thì Thư viện phải có chính sách khai thác hợp lý.

1. Công tác thu thập và lưu trữ nguồn tài liệu nội sinh tại Thư viện Trường Đại học Hoa Lư

Trường Đại học Hoa Lư (ĐHHL) có đội ngũ cán bộ, giảng viên có trình độ cao ở mọi lĩnh vực chuyên ngành mà trường đào tạo, có số lượng sinh viên khá lớn. Hai đối tượng này vừa là người khai thác, sử dụng thông tin cũng là người tạo ra nguồn tin nội sinh từ các hoạt động nghiên cứu, học tập mang lại.

Tuy vậy, trong thời gian qua, nguồn tài liệu nội sinh vẫn chưa được Thư viện quan tâm sưu tầm, bổ sung một cách đúng mức. Việc thu thập được đầy đủ, kiểm soát và khai thác tốt nguồn thông tin đặc biệt này phục vụ nhiệm vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học là một trong những nhiệm vụ quan trọng của Thư viện ĐHHL.

Theo quy định của Hiệu trưởng trường ĐHHL về việc thu nhận tài liệu nội sinh, tất cả các công

trình nghiên cứu của cán bộ, giảng viên, sinh viên nhà trường sau khi được Hội đồng khoa học nghiệm thu đều phải nộp cho Thư viện 01 bản in giấy và 01 file điện tử (hoặc đĩa CD-ROM), cụ thể, đối với các loại tài liệu nội sinh như: Luận án tiến sỹ; Luận văn thạc sỹ; Khóa luận tốt nghiệp; Báo cáo kết quả đề tài nghiên cứu khoa học; Tập bài giảng, đề cương bài giảng.

Tuy nhiên, việc thu thập tài liệu nội sinh (dạng bản in giấy) mới được nhà trường quy định từ năm 2010 nên số lượng vốn tài liệu thuộc loại này hiện còn khiêm tốn. Hơn nữa, loại tài liệu này không được nộp vào Thư viện cùng một thời điểm (do phụ thuộc vào thời điểm các công trình nghiên cứu được bảo vệ, thông thường vào khoảng 6 tháng cuối năm); do đó, Thư viện chưa có biện pháp thu thập các tài liệu này một cách đồng bộ, thống nhất.

Nhìn chung, việc thu nhận tài liệu nội sinh của Thư viện vẫn còn bị động, phụ thuộc vào chính tác giả của tài liệu (nộp cho Thư viện vào thời gian nào). Trên thực tế, có một số tài liệu đã được nghiệm thu (hoặc bảo vệ thành công trước các Hội đồng khoa học) nhưng phải sau vài tháng, thậm chí sau gần một năm mới được tác giả nộp cho Thư viện. Tình trạng này dẫn đến hiện tượng thông tin trong các công trình nghiên cứu trở nên lỗi thời, không còn "tính mới", không phục vụ kịp thời nhu cầu sử dụng của người dùng.

Mặt khác, một vài tác giả vẫn chưa thấy được tầm quan trọng và lợi ích của việc nhập tài liệu nội sinh vào Thư viện nhà trường. Đối với họ, việc nhập các sản phẩm khoa học của mình (đề tài nghiên cứu khoa học, luận văn, khoá luận,…) vào Thư viện chỉ là thủ tục hành chính để có được giấy biên nhận của Thư viện nhằm thuận lợi cho việc thanh toán kinh phí hỗ trợ của nhà trường chứ không phải vì mục đích để lưu trữ tài liệu lâu dài hoặc với mục đích đưa kết quả nghiên cứu (nội dung nghiên cứu, thông tin mới) đến với đông đảo người dùng tin của nhà trường.

Từ năm học 2012- 2013, Thư viện đã tiến hành thu nhận kèm theo bản in trên giấy 01 bản tài liệu dạng số (file điện tử hoặc đĩa CD-ROM). Đến tháng 5 năm 2013 nhà trường mới ban hành văn bản quy định về việc phải nộp kèm theo 01 bản tài liệu dạng số (file điện tử hoặc 01 đĩa CD-ROM), nên trong quá trình sưu tập tài liệu số, vẫn còn có ý kiến cho rằng việc nộp bản điện tử cho Thư viện nhà trường là tự nguyện chứ không mang tính bắt buộc. Các loại hình tài liệu khác như: báo cáo, kỷ yếu hội nghị, hội thảo,… vẫn đang còn bỏ ngỏ và Thư viện vẫn chưa đề xuất chính sách thu thập và khai thác phù hợp. Loại tài liệu đó đang còn nằm chủ yếu trong tủ của các phòng, khoa, tổ chuyên môn và các cá nhân (tác giả của tài liệu nội sinh); trong khi lợi ích của nguồn học liệu này mang lại rất lớn.

2. Hiện trạng nguồn tài liệu nội sinh tại Thư viện Trường Đại học Hoa Lư

Đến nay, số lượng tài liệu nội bộ trong Thư viện ĐHHL còn khá khiêm tốn. Tính đến hết tháng 2 năm 2021, Thư viện mới chỉ tiếp nhận tổng số 1.053 bản tài liệu nội sinh. Thư viện cũng chưa có kế hoạch cụ thể về việc thu thập tài liệu nội sinh của nhà trường giai đoạn trước năm 2009 (đối với đề tài nghiên cứu khoa học) và trước 2010 (đối với luận văn - luận án, tập bài giảng).

Thống kê tổng thể nguồn tài liệu nội sinh dạng bản giấy đang lưu tại Thư viện được thể hiện qua các bảng số liệu sau:

- Phân theo thời gian xuất bản của tài liệu

Bảng 1. *Tài liệu nội sinh phân theo thời gian xuất bản*

STT	Thời gian xuất bản	Số lượng
1	Năm 2009	06
2	Năm 2017	108
3	Năm 2018	48
4	Năm 2019	65
5	Năm 2020	45

[Nguồn: Thư viện Trường Đại học Hoa Lư]

Nhìn vào bảng trên chúng ta thấy số lượng tài liệu nội sinh phân theo thời gian xuất bản có sự biến động. Nếu năm 2009 chỉ có 06 bản tài liệu thì chỉ riêng năm 2017, số lượng tài liệu nội sinh được lưu giữ tại Thư viện là 108 bản tài liệu in giấy. Tuy nhiên, số lượng tài liệu nội sinh tăng, giảm mạnh bắt đầu từ năm 2018 do ảnh hưởng bởi yếu tố khách quan: Số lượng sinh viên giảm nên số lượng khóa luận tốt nghiệp giảm; mặt khác, do yêu cầu ngày càng cao về chất lượng

của công tác nghiên cứu khoa học nên số lượng đề tài nghiên cứu khoa học của giảng viên và sinh viên giảm đi.

- Phân theo loại hình của tài liệu

Bảng 2. *Tài liệu nội sinh phân theo loại hình*

STT	Loại tài liệu	Số lượng	Tỷ lệ %
1	Luận án - Luận văn	231	21.9%
2	Đề tài nghiên cứu khoa học	369	35.0%
3	Tập bài giảng	70	6.6%
4	Khóa luận tốt nghiệp	383	36.4%
	TỔNG CỘNG	**1.053**	**100%**

[Nguồn: Thư viện Trường Đại học Hoa Lư]

Bảng 2 cho thấy, số lượng khóa luận tốt nghiệp chiếm tỷ lệ cao nhất (36.4%) trong tổng số tài liệu nội sinh. Trong khi đó, số lượng luận án tiến sỹ - nguồn tài liệu quý được lưu trữ tại Thư viện chỉ chiếm số lượng rất ít (12 bản in giấy); nhóm nghiên cứu đã ghép chung luận án tiến sỹ và luận văn thạc sỹ để thuận tiện cho việc lập bảng số liệu thống kê. Nguyên nhân số lượng bản luận án tiến sỹ hạn chế là do Thư viện mới chỉ sưu tập được những luận án do cán bộ, giảng viên cơ hữu của Nhà trường nộp theo quy định bắt buộc mà chưa mở rộng diện thu thập nguồn tài liệu quý này đến các cá nhân đang công tác trên địa bàn tỉnh Ninh Bình hoặc các giảng viên thỉnh giảng cho Nhà trường.

- Phân theo ngôn ngữ của tài liệu

Bảng 3. *Cơ cấu tài liệu nội sinh phân theo ngôn ngữ*

STT	Ngôn ngữ	Số lượng	Tỷ lệ %
1	Tiếng Việt	1026	97.4%
2	Song ngữ Anh - Việt	2	0.2%
3	Tiếng Anh	16	1.5%
4	Tiếng Nga	2	0.2%
5	Tiếng Pháp	2	0.2%
6	Tiếng Trung Quốc	5	0.5%
	TỔNG CỘNG	**1.053**	**100%**

[Nguồn: Thư viện Trường Đại học Hoa Lư]

Bảng số 3 cho thấy, tiếng Việt là ngôn ngữ trình bày chủ yếu của tài liệu nội sinh (chiếm 97.4%). Số lượng tài liệu được viết bằng tiếng nước ngoài chiếm tỷ lệ rất nhỏ (3.6%).

3. Một số giải pháp tăng cường nguồn tài liệu nội sinh tại Thư viện Trường Đại học Hoa Lư

Thời gian qua, nguồn tài liệu nội sinh tại Thư viện ĐHHL đã bước đầu thỏa mãn nhu cầu của người dùng tin; giúp kích thích khả năng sáng tạo, tìm tòi, nâng cao hiệu quả lao động trí tuệ của họ; góp phần tích cực nâng cao chất lượng hoạt động đào tạo và nghiên cứu khoa học của nhà trường. Tuy nhiên, thực trạng nguồn tài liệu nội sinh và công tác thu tập nguồn tài liệu nội sinh tại Thư viện còn bộc lộ nhiều hạn chế, cần có giải pháp khắc phục kịp thời. Để nâng cao chất lượng của công tác này, đồng thời tích cực phục vụ hoạt động đào tạo theo tín chỉ của nhà trường, thư viện cần thực hiện một số giải pháp sau:

3.1. Hoàn thiện chính sách phát triển nguồn tin và tăng cường công tác thu thập tài liệu nội sinh dạng số

Hiện nay, công nghệ thông tin được ứng dụng phổ biến trong ngành giáo dục- đào tạo, hầu hết các Thư viện đại học đều chú trọng phát triển loại tài liệu điện tử nhằm phục vụ hoạt động giảng dạy, học tập, nghiên cứu khoa học của cán bộ, giảng viên và sinh viên. Để từng bước xây dựng kho tài liệu điện tử cho Thư viện nhà trường, cần xây dựng chính sách thu nộp tài liệu điện tử, cụ thể:

- Nộp cho Thư viện 01 đĩa CD-ROM hoặc file điện tử kèm theo bản in giấy các loại luận án tiến sỹ, luận văn thạc sỹ, bài viết đăng tập san khoa học, bài giảng, đề tài nghiên cứu khoa học của cán bộ, giảng viên đang công tác tại trường sau khi đã bảo vệ hoặc được các hội đồng khoa học nghiệm thu.

- Nộp cho Thư viện 01 đĩa CD-ROM hoặc file điện tử kèm theo bản in giấy đối với khóa luận tốt nghiệp, đề tài nghiên cứu khoa học của sinh viên sau khi đã bảo vệ hoặc được các hội đồng khoa học nghiệm thu.

- Kêu gọi và có chính sách khuyến khích các tổ chức, cá nhân tặng biếu các công trình nghiên cứu của mình cho Thư viện nhà trường.

- Để tổ chức và khai thác tốt nguồn tài liệu này, Thư viện cần có chính sách về việc thu

thập, quản lý để không vi phạm luật sở hữu trí tuệ, cụ thể là vấn đề bản quyền phải được cân nhắc kỹ càng.

- Phối hợp liên kết hoạt động thông tin với các phòng, ban chức năng trong trường như: Phòng Đào tạo - Nghiên cứu Khoa học, các Khoa, Bộ môn ,... nhằm thu thập đầy đủ nguồn tin nội sinh.

- Nhà trường nên quy định về việc khai thác và sử dụng nguồn tài liệu nội sinh. Cụ thể là nên phân quyền cho bạn đọc một tài khoản chung do Thư viện cấp và chỉ được phép tải vào thiết bị lưu trữ của cá nhân từng phần của tài liệu mà không được tải hết toàn văn.

3.2. Tăng cường cơ sở vật chất, trang thiết bị

Cơ sở vật chất, trang thiết bị là một yếu tố quan trọng của mỗi thư viện, góp phần nâng cao chất lượng các hoạt động của thư viện nói chung, công tác phát triển nguồn lực thông tin nói riêng. Để tạo ra các giá trị thông tin phục vụ hữu ích cho người dùng tin, phát huy tối đa hiệu quả khai thác, sử dụng nguồn lực tài nguyên thông tin, nâng cao vai trò của Thư viện trong việc phục vụ đào tạo tín chỉ, việc tăng cường cơ sở vật chất, trang thiết bị là nhiệm vụ rất quan trọng đặt ra đối với Thư viện Trường Đại học Hoa Lư.

Hiện nay, kho tài liệu nội sinh của Thư viện vẫn phải sắp xếp chung với các kho sách khác mà vẫn chưa bố trí được thành kho riêng. Điều này gây khó khăn cho công tác quản lý cũng như quá trình phục vụ tài liệu trên diện rộng cho người dùng tin. Để tăng cường cơ sở vật chất, trang thiết bị góp phần nâng cao chất lượng các hoạt động thư viện nói chung, nâng cao hiệu quả khai thác và sử dụng nguồn lực thông tin điện tử nói riêng, cần thực hiện tốt một số nội dung sau:

- Tăng thêm diện tích sử dụng cho Thư viện để tạo lập được kho tài liệu nội sinh phục vụ đông đảo cán bộ, giảng viên, sinh viên.

- Tổ chức phòng đa phương tiện (Mutimedia) và phòng internet, tạo điều kiện cho người dùng tin khai thác, sử dụng nguồn thông tin điện tử và truy cập internet để tìm kiếm thông tin,... phục vụ việc học tập, tự học, tự nghiên cứu khoa học.

- Trang bị, đầu tư cơ sở vật chất và thiết bị tốt để bảo quản tài liệu theo đúng các tiêu chuẩn về bảo quản kho tài liệu.

Kết luận

Nguồn tài liệu nội sinh tại Thư viện Trường Đại học Hoa Lư đã bước đầu thoả mãn nhu cầu của người dùng tin; giúp kích thích khả năng sáng tạo, tìm tòi, nâng cao hiệu quả lao động trí tuệ của họ; góp phần tích cực nâng cao chất lượng hoạt động đào tạo và nghiên cứu khoa học của nhà trường. Tuy nhiên, thực trạng nguồn tài liệu nội sinh và công tác thu tập nguồn tài liệu nội sinh tại Thư viện còn nhiều hạn chế, cần có giải pháp khắc phục kịp thời. Để nâng cao chất lượng của công tác này, đòi hỏi Thư viện phải hoàn thiện chính sách phát triển nguồn tin trong đó chú trọng đến công tác thu thập tài liệu nội sinh dạng số (file điện tử, đĩa CD-ROM); Tăng cường cơ sở vật chất, trang thiết bị. Đặc biệt là Thư viện rất cần sự quan tâm chỉ đạo của Ban giám hiệu nhà trường và các phòng, ban chức năng có liên quan, các tác giả của tài liệu nội sinh; nhất là sự chủ động, sáng tạo của các cán bộ thư viện.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Cồ Thi Toan, Cù Thị Thu Hà (2019). Thực trạng và giải pháp quản lý tài liệu nội sinh tại Thư viện Trường đại học Điều dưỡng Nam Định. Tạp chí Thư viện Việt Nam, số 2.

2. Đặng Thị Thu Hiền (2017). Khai thác nguồn tài liệu nội sinh trong các trường Đại học, cao đẳng hiện nay. Tạp chí Giáo dục, Số đặc biệt, tr 201-203

3. Nguyễn Thị Minh Ngọc (2009). Nguồn tin nội sinh phục vụ nhiệm vụ đào tạo và nghiên cứu khoa học của trường Đại học Sư phạm Hà Nội. Trường ĐHSP Hà Nội, Bản tin GDTX&TC, số 22, tháng 9/2009.

4. Trần Mạnh Tuấn (2005). Nguồn tin nội sinh của trường đại học thực trạng và giải pháp phát triển. Tạp chí Thông tin và Tư liệu, số 3, tr.10-11.